

Petri Csathó Ferenc

Ködoboz

Ilia Mihálynak

hiába les fülel a kukucsuklón
az ő nem hallja: titkontüli hang:
Kányádi verset mond egy ködobozban
a hátán is látszik: beszél
a megtörtekhez szól vigasztalásul
az ő azt látja áll egy néma rab
: pedig már nincs is ott
szabad mezőben ül függőleges lovon;
(itt csak a prices a rács a zárka
itt csak az ő fogoly s a ködoboz
a ködoboz amely egy még nagyobb
(országnyi) ködobozba zárva)

Rács és aranyfüst

Egy nyagda kerti széken
ül és ásit a lassuló idő
Darázs jövődöli halálát –
döngő aranyfüst Leng a bánat
hullik rám növeszti kérgem
Most rácsnak látszik az eső

Az is talán Mögötte én
ki fadobozt csinál magának
akkorát épp hogy beleférjen
és vár amíg hosszú árnyéka és
mohos szakálla nő

Merülés

ott állsz már a fák között
kalapban és nehéz ruhában
(mindig esik és értelmetlenül)
kinövöd kérgedet (kabátodat)

S. M.-hez mást küldtél magad helyett
te már deszkára festve csak
te már csak kép valahai szobában
látod a fák közül amott hogy alkonyat:
valahai szobád alámerül
időd lejár akár az óraszerkezet:

és ott állsz még a fák között
mint időn túli térelem
örök vagy mint a félelem
repedezik kérged (a kabátod)
látod saját haláloedat

Ha elmegyünk...

Szepesi Attilának

Ha elmegyünk velünk jön ő is
kiből s kiért vagyunk
eljő akkor a töltelékzavak
förtelmes rémuralma
semmi sem tud semmit sem megszólítani

a szavaink is velünk jönnek
ha elmegyünk, s majd elmegyünk, Attila
csak töltelékzavak maradnak itt
házunk és hazánk csupasz falai
és bennük a satöbbi rémuralma

nem tud majd senki senkit megszólítani

a hal gyomrába kerül a világ
s a némaságot ráfogják a halra

Vízöntő hava

Ül egy ember a kalodában
rab akkor is, ha nem nézel oda

kiüzetett az angyal szerelméből
(az angyal nőnek látszó ábránd;
nem érthető, mert önmaga oka)

Te ülsz (talán) a kalodában?
didergész akár a Vízöntő hava

gyertyát gyújtasz
újabb és újabb gyertyát
(lobognak) egyre kevesebb a fény

Megjött S. M. utolsó levele

nem bontod föl hogy maradjon remény

Petri Csathó Ferenc verseit hagyatékából közöljük.
A költő hagyatékát jogutódja gondozza, s az eddig nem
közölt vagy átírt versekből egy posztumusz kötet
megjelentetését tervezi. (A szerk.)

Háy János

A népzenész



André Bauchant: Mészárszék

Végigmenni egy falu utcáján nem egyszerűen ügyesség, afféle akrobatika, amint az ember átszökdecsel a pocolyák fölött, hogy se sár se víz ne itassa át a cipőjét, a falujárás egyben hősi cselekedet, héraklészi munka, hisz a házsorok olyanok, mintha megannyi fenevadhoz volnának láncolva, melyek mindenre elszánt erővel vonszolnák a házakat kertes-tül mindenestül az utca közepére, rá a gyanútlan sétálókra, hogy összemarcangolt testükre hatalmas vályogfalak és fák boruljanak, s mindaz a lomtár, ami egy falusi udvarban felhalmozódik. Ha a pusztulás e kegyetlen módját sikerül is megűszni, még mindig ott vannak az elszabadult kutyavadak, akik mint valami csendő vigyázzák az utcát, s készeknek látszanak a legszörnyűbb büntetések végrehajtására is.

Sokszor azt hihetné az utazó, hogy bentről biztatják őket, hogy a parasztok odaodaszólnak neki, na Matyi, Mackó, mozgassuk meg azt a kölniáztatta népséget, hadd táncoljanak, hadd verjék bele lakkos cipőjüket a pocsettákba.

Az életveszélyes séta a buszmegállótól alig volt több, mint kétszáz méter. A kis kompánia elérte végre Balog Mihály házát. Az öreg férfi a kapuban állt, nagy kézlobogtatással fogadta a Pestről érkezőket, akik tanulni jöttek a fafaragó citerához, a népművészet mesteréhez, eredeti dallamokat ellesni, megtanulni az északi fertály citerázási technikáját. Az öreg Balog Mihály igaz nem tudott eredeti dallamokat, sőt a népzenét sem tudta megkülönböztetni a műzenétől, de ha azt mondták, a Százforintot ne játssza, a Márványkőből meg igen, hát akkor azt játszotta. Egy dolgon akadt csak fönn, hogy állandóan leszólták a székek támlájára faragott szarvasokat, pedig meg volt róla győződve, azok éppen olyanok, mint az igaziak. Mintha élnének – mondogatta, meg hogy nincs ebben az országban meg két ember, aki ezeket ilyen gyönyörűen meg tudná faragni. De a pestiek, mind csak azt mondták, mennyire nem passzol, s helyette rövidlábú széle-hossza egy betyárokat akartak faragtatni vele, végül valami virágmintában kiegyezett.

Egy jó délután tartott mindig a találkozó, iddogáltak, az öreg tanította a citerát, meg eladott egy-két hangszert (hatezerért). Este a hetes busszal mentek el a vendégek, visszafelé ugyanazzal a rettegő sietséggel át a kutyák acsarkodó pofái között.

– Este – mesélte az asszony másnap a szomszédban –, ahogy a vendégek elmentek, az öreg csak nem hagyta abba az ivást. Nem bizony. Töltötte magába a bort, egyre sebesebben. Végül már a cipőjét sem tudta kioldani, mert ahogy kezdett lefele hajolni, mint egy teli-töltött uborkásüvegből, ömölni kezdett kifelé a szájából a bor, aztán meg fölállt a hokedliről, s nekem esett, mintha bíz én tettem volna annyira le a lábát és föl a fejét.

– Ütött is? – kérdezte a szomszédasszony.

– Ütött volna – hangzott a válasz –, de elléptem előle, jól bevágta a kezét a sparhelt sarkában. Minden este ez megy. Azt mondja, elszedtem tőle a pénzét, meg kicibáltam az életéből az idejét, hogy neki most már nem ma-

radt semmije, hogy olyan üresség van neki belül, mint egy kifogyott hordó. Hogy azt az üres helyet kell neki mindig teletölteni borral...

– Nem üres annak belül – mondta a másik asszony –, ismerem én az ilyen ürességet. Nekem az első uram volt így. Azt mondta nagy kongó semmi maradt a hasában, mert kipusztítottam belőle mindent, amit érzett, de én hallottam, amint este elaludt, hogy valamik cincognak az ő szíve alatt és viháncolnak, s azok nem hagyják aludni békésen, és rájöttem akkor, hogy az ő szívében patkányok nőttek, s azok tolluktól fosztották a galambokat, s hogy ezek a patkányok, megesszik a meztelenre pucolt állatokat és mikor végeznek apró csontjaikkal, akkor engemet is megrágnak majd.

Ekkor már tudtam, a gyilokállatoktól meg kell szabadulnom, mert különben én is halok, ő meg állattá lesz. És adni kezdtem neki akkor a méregport, szedte befelé minden ebédkor a levesbe keverve, meg minden este a borába keverve. És mikor egy hónap múlva kilehelte a lelkét és kinyitottam titokban a mellkasát és ott hevert a szíve helyén két hatalmas döglött patkány.

Az asszony közben kutatni kezdett a konyhaszekrényben, s kisvártatva egy szakadozott papírcsokót vett elő, s a megrémült szomszéd kezébe nyomta:

– Ezt adagold neki. Egy kanállal minden nap.

Az asszony köténye alá dugta a mérget és sietős léptekkel hazaindult. Csapódott az utcai ajtó, a férfi kezében egy percre megállt a faragókés.

– Vén dög – morogta maga elé, aztán tovább igazgatta a mintát.

Az asszony este már belekevert egy evőkanálnyi port az ura levesébe. Az öreg nem vett észre semmit. Másnap megint. Az ember nem szólt csak lefekvéskor, hogy keményen sajog a hasa. De reggelre elmúltak a görcsök. Az asszony rakogatta min-

den nap a mérget, s a férfi evett rendesen, s gyöttrődött éjszakánként a fájásoktól. Aztán egy este azt mondta, nem bírhat már enni, mert minden kanál leves olyan, mintha tüzet nyelne.

– Enni kell – mondta az asszony –, mert lesóványodik aztán legyengül, s földre fekteti a szél.

Az öreg elkezdett hát enni. Emelgette a kopott alumíniumkanalat. Hörpintette sorra be a patkányölő levest. Vacsora után maga mellé tette a demizsont és töltögetett. Néha odalépett a citerához és játszott. A lassú dallamok olyan lágyan dőltek bele a levegőbe, ahogyan a kanálról a zsír csorog le, lassan, meg-megcsillanva a gyenge fényben. Már nem akarta az asszony széjjel-szedni darabokra. Csendben ült és a citera formáin úsztatva a tekintetét. A fába könnyű csavarok voltak faragva, mintha ruhából volna fölgöngyöltve. Évekig szárrította a juhárt a padlason. Egyfából vágta ki a hangszer testét, a tetejére és az aljára fenyőlapot enyvezett: Ki tud manapság egyfából citerát vágni? – kérdezte magától, de erőtlén volt a kérdés és már nem érezte azt, amit máskor, hogy én, én tudok. A kérdést követően üres szünet volt a fejében: se kép, se szó, s aztán csak annyi, hogy tud, aki tud és kész, hisz mikor a test kezd szertezuhanni, mit számít, ha a citera egészben van. Korábban arra gondolt, ha meg is kell halnia, majd a citerák valami jövődö időbe is elviszik a hírt. Most jobban szerette volna, ha a hangszerek porrá romlanak, az ő teste viszont egészben marad és megfeszülnek újra a szervezet leeresztett húrjai. De semmi nem épült újjá, csak romlott tovább, éjjelente már a szív is zavarosan muzsikált, nem mondta, hogy dobogok-dobogok, hanem valahogy eképp: do-do-do-bo-bo-gokk-gokk-gokk, aztán a három lassú ütés után megint nekiszaladt.

Október végéig pusztul-

tak Balog Mihály népzenész szívében a patkányok. Halálusájuk során nagyokat haraptak a szívébe és a gyomorban, s minden nemes szervbe. Huszadika után már nem kelt föl az ágyból, az asszony ágyba vitte neki a meleg húslevest, amiről minden parasztember tudja, hogy nem is étel, hanem gyógyszer.

– Mi van az emberrel? – kérdezték a szomszédok – régen nem láttuk.

– Beteges – mondta ilyenkor az asszony –, az idő felnyalta a vére színt, s most ott súlyosodik az ágyon.

Huszonnyolcadikán az utolsó patkány is kilehelte a lelkét. Reggel kilenc körül egyet jajdult a népművészet mestere: Jaj, istenem – mondta erőtlénül, fájdalomtól elhangolt szavakkal. S a résnyre nyitott szájon a nyögést követően kiszaladt az életerő is, nekiverődött a plafonnak, aztán kicsit visszafogva az emelkedést, kiszökött az ajtón.

Balogh Mihályt a temetőben ravatalozták föl, ott fekteték a nyitott koporsóba, szabadon hagyott arccal, az a fekete öltöny volt rajta, amit két éve vettek a váci boltostól. A népek meg jöttek, hogy búcsút vegyenek.

– Miska, Miska – mondogatták az öregasszonyok –, mintha még mindig élnél –, de magukban azt gondolták, hogy a többiek a nyomában járnak. Ahogy a világ minden táján furcsa természetességgel, mi több, áhítattal tekintenek a kis csapatra. Ahogy a fiatal tizedes egyetlen éjszaka alatt, örködés közben kiölti mindezt, meg a szerelmet, amiben tán' soha nem lehetett része. Ahogy az álmodozásba belevegyül a valóság: a dzsungelben harcoló katona mindennapi sorsa, tele halállal és félelemmel. Ahogy az ember rádöbben, ő is ott menetel Cacciato nyomában.

(Tim O'Brien: A katona legszebb álma. Ford.: Gy. Horváth László. Európa Kiadó, 1998.)



Zoltán Csaba

Cacciato nyomában

Hogy hová indult Cacciato? Párizsba természetesen. Csak épp' Vietnámból, teljes fegyverzetben és menetfelszerelésben. Ott hagyva a háborút, a bajtársakat. Gondolta, keresztül vág Ázsián, aztán Európán és begyalogol a napfény városába. Háborodott? Az lehet, társai is annak tartják. A nyomába erednek mindenesetre, mint minden dezertőrnek, az öreg hadnaggyal az élen, és még egy lány is csatlakozik hozzájuk. Menetelnek át a dzsungelen, Indián és Iránon, át a Balkánon, egészen Párizsig, útlevél nélkül, csak úgy. Mondhatjuk: furcsa, de még inkább: lehetetlen. Pedig dehogy az, ha elég jó az ember fantáziája és van elég ideje álmodozni. Például arról, hogy otthagya a háborút, a dzsungelbéli bújócskát, csak barangolnia kell a világban, Cacciato nyomában. Ez lenne hát a katona legszebb álma. Ez lenne hát a regény, amely ki tudja, hol kallódott a megrása óta eltelt 23 évben. A magyar könyvkiadás mindezidáig elfelejtette fölfedezni, noha erre ideológiai okai sem lehetnek, mint oly' sok más mű esetében. Olvashattunk bőszéggel az első világháborúról, meg a másodikról is, de Vietnám valahogy kimaradt, már ami az irodalmi igényvel ért műveket illeti. Pedig a szerzőt, Tim O' Brient Amerika leghitelesebb és legsikeresebb Vietnám-kronikásának tartják. Maga is ott járt, ismerete Cacciatot, meg a többiekét, a vietkongok gyilkos csapdait, földalatti alagútrendszereit, az egyenlőségüket vesztő huszonvéseket és persze azt, amit a magyar fordító a katona legszebb álmának nevez. Nem ismerhette viszont a Rambo-romantikát, mert az nincs. Csak a háború van, a valódi, amiről mi, akik nem jártunk ott, legfőkébb sejtjük, hogy milyen. Tim O' Brien ezzel szemben pontosan tudja és úgy tesz, mint Joseph Heller: groteszknak ható figurákat kerget groteszknak ható helyzetekbe. Nevetet, néha egyenesen poénkodik. Itt van nektek a háború, nézzétek, az emberiség leggroteszkebb találmanya, milyén vicces, nem igaz? De. Az ember torka szorul el belé. Ahogy Cacciato menetel egyik hegyről a másikra, egyik országból a következőbe, ahogy a többiek a nyomában járnak. Ahogy a világ minden táján furcsa természetességgel, mi több, áhítattal tekintenek a kis csapatra. Ahogy a fiatal tizedes egyetlen éjszaka alatt, örködés közben kiölti mindezt, meg a szerelmet, amiben tán' soha nem lehetett része. Ahogy az álmodozásba belevegyül a valóság: a dzsungelben harcoló katona mindennapi sorsa, tele halállal és félelemmel. Ahogy az ember rádöbben, ő is ott menetel Cacciato nyomában.